

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Гуцол Віталіна Вікторівна

УДК 371.3 : 504 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Вінниця – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Шестопалюк Олександр Васильович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, ректор, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Спирін Олег Михайлович,
заступник директора Інституту інформаційних
технологій і засобів навчання НАПН України,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Білецька Галина Анатоліївна,
доцент кафедри екології Хмельницького
національного університету, м. Хмельницький.

Захист відбудеться «27» листопада 2013 р. о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус №2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий «25» жовтня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Коломієць А. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Особливостями сучасного етапу розвитку цивілізації є загострення економічної, енергетичної, екологічної, демографічної, духовної та інших криз, що підсилюють одна іншу. Провідні держави світу розробляють стратегію сталого людського розвитку, спрямовуючи всі зусилля на подолання згубних наслідків технократизму, неконтрольованого науково-технічного прогресу та екологічної небезпеки.

Особливо відчутно екологічна криза проявляється в агропромисловому комплексі (АПК). Швидкі темпи технологізації сільського господарства зумовили низку негативних явищ: деградація ґрунтів, забруднення середовища отрутохімікатами, поява генномодифікованих продуктів, вплив яких на тварин і людей недостатньо досліджений та ін. Подолання цих негативних явищ потребує негайної екологізації аграрної промисловості, підготовки кадрів з високим рівнем екологічної культури. Саме через екологічну освіту та виховання екологічної культури майбутніх аграріїв можна досягти природодоцільної професійної діяльності та поведінки в навколишньому середовищі.

У нормативних документах, концепціях і національних програмах України наголошується на тому, що екологічна освіта має забезпечувати формування в людини знань, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної соціальної позиції в створенні гармонійних відносин у системі „людина – суспільство – навколишнє середовище”, в раціональному природокористуванні і відтворенні природних ресурсів.

Екологічна освіта визнана нині одним з пріоритетних напрямів удосконалення освітніх систем. Саме екологічна підготовка фахівців різних галузей привносить в освітній простір новий комплекс філософсько-методологічних і педагогічних ідей, покликаних створити інтелектуальну основу майбутнього. Досвід Великої Британії, Нідерландів, США, Японії, свідчить про те, що успіху в збереженні і поліпшенні навколишнього середовища можна досягти лише тривалою, кропіткою роботою з фахівцями всіх галузей.

Основна екологічна проблема в сільському господарстві і в АПК загалом полягає в тому, щоб розвиток науки й техніки підпорядкувати й зосередити на створенні принципово нових видів техніки й технологій аграрного виробництва, поліпшенні їх якості, підвищенні на цій основі продуктивності, стійкості та ефективності агрозооєкосистем, зведення до мінімуму негативного впливу сільського господарства на природне середовище. Для цього необхідними є розробка й упровадження в сільськогосподарське виробництво екологічно чистих технічних і технологічних засобів, здатних підтримувати на оптимальному рівні параметри навколишнього середовища й екологічну рівновагу в ньому. Проте жодне із зазначених завдань не може бути виконаним без наявності в аграріїв високого рівня екологічної культури, яку необхідно формувати ще під час професійної підготовки аграріїв у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

У сучасній філософській (В. Арутюнов, О. Баксанський, А. Буровський, Т. Гардашук, С. Глазачев, І. Зязюн, М. Кисельов, В. Свінцицький, Н. Тарасенко, М. Хілько та ін.), екологічній (О. Вдовенко, Ф. Вольвач, В. Данилов-Данильян,

М. Дробноход, К. Корсак, В. Кучерявий, М. Назарук, О. Плахотнік, Н. Реймерс, Л. Сидоренко та ін.), психологічній (О. Драган, С. Кравченко, М. Костицький, В. Ясвін та ін.) і педагогічній літературі (М. Бауер, П. Бачинський, Н. Єфіменко, С. Іващенко, Г. Тарасенко та ін.) можна відзначити низку робіт, де досліджена суть екологічної культури як показника способу життя сучасного суспільства, соціального явища, способу соціоприродного буття, екологічної культури природокористування, в цілому екологічної культури суспільства. В науковій літературі із соціально-філософських позицій аналізуються суть екологічної культури, її структура, місце в системі загальнолюдської культури, простежуються основні шляхи її розвитку. Дослідники справедливо вважають, що екологічна культура є важливим критерієм оцінювання всебічно розвиненої особистості, показником її відповідального ставлення до природного середовища (В. Крисаченко, Л. Курняк).

Структура екологічної культури в системі загальнолюдської культури знайшла відображення в працях О. Висоцької, В. Крисаченко, Н. Ясинської та ін. Окремі аспекти екологічної освіти та виховання студентської молоді розглядають П. Бачинський, Г. Білявський, В. Вербицький, Е. Гурєєва, Н. Демешкант, М. Дробноход, Є. Желібо, О. Матеюк, А. Нечос, Т. Чурилова, Н. Ясінська та ін. У сучасних дослідженнях (С. Іващенко, Л. Коган, Л. Курняк, О. Мамешина, О. Мананкова, І. Павленко, О. Пліварчук та ін.) особлива увага звертається на те, що розвиток екологічної культури відбувається від емпіричних понять і примітивних локальних форм природокористування до глибоких екологічних знань і доцільної перетворювальної діяльності людини в глобальному масштабі. Процес формування екологічної культури може здійснюватися шляхом розвитку відповідної свідомості. Механізми розвитку екологічної свідомості ми знаходимо в працях С. Дерябо, М. Колесника, А. Матвійчука, В. Медведєва, Н. Негруци, Г. Пустовіта, В. Ясвіна та ін.).

Екологічна підготовка студентів вищих технічних навчальних закладів висвітлена в працях Н. Єфіменко, О. Петришина, М. Швед та ін. Екологічній проблематиці в сільському господарстві присвячені дослідження Ю. Злобіна, О. Гуторова, А. Качинського, Л. Хромушиної та інших. Проте аналіз літератури показує, що в наукових дослідженнях рідко розглядаються питання формування екологічної культури аграрія. Зазвичай у публікаціях наголошується на необхідності виховання в працівників АПК ініціативності, підприємливості, вміння адаптуватися до умов ринку (Л. Сподін), формування знань про сучасні технології та методи управління, поліпшення науково-методичного забезпечення, збереження та зміцнення навчально-матеріальної бази аграрних ВНЗ (Л. Білан) тощо.

І хоча особливості інформаційного сервісу в аграрній сфері (Л. Калачевська, В. Ключан, Т. Сольська) та можливості засобів дистанційного навчання (Р. Гуревич, М. Козяр, В. Кухаренко, П. Стефаненко, О. Шестопалюк та ін.) уже давно є предметом дослідження українських науковців, доцільність їх використання для формування в майбутніх аграріїв екологічної культури не була достатньо вивченою. Головною специфічною рисою *екологічної культури майбутнього аграрія* є те, що вона в свідомості виробника конкурує з економічним зиском, з намаганням

одержати якомога більший прибуток, незважаючи на шкідливість для природи та здоров'я застосовуваних в АПК технологій. У той самий час, на нашу думку, від рівня екологічної культури працівників аграрного сектору залежить розв'язання проблеми глобальної екологічної кризи, збереження природних умов існування цивілізації.

Аналіз теорії і практики формування екологічної культури майбутніх аграріїв дав змогу виявити суперечності між:

- потребою суспільства у високій екологічній культурі фахівців усіх галузей виробництва й недостатньою готовністю системи професійної освіти до формування цієї культури;
- необхідністю зміни установок і пріоритетів в екологічному вихованні майбутніх фахівців АПК і недостатньою ефективністю традиційних підходів до вирішення цієї проблеми;
- потребою аграріїв в екологічній культурі та недостатньою розробленістю умов її формування в аграрних ВНЗ;
- збільшенням обсягу екологічної інформації та недостатніми можливостями її застосування в навчанні та практичній діяльності аграріїв;
- можливостями засобів дистанційного навчання (ДН) та їх недостатнім реальним використанням у навчально-виховному процесі аграрних ВНЗ.

Потреба в розв'язанні виявлених суперечностей, гострота й недостатня розробленість шляхів вирішення проблеми формування екологічної культури майбутніх аграріїв зумовили вибір теми дисертації „Формування екологічної культури студентів аграрного університету засобами дистанційного навчання”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до теми науково-дослідної роботи Вінницького національного аграрного університету „Теоретико-методичні основи забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю у ВНЗ I-IV рівнів акредитації” (РК № 0112U006697) та „Інноваційні методи формування інформаційної та екологічної культури студентів-аграріїв за допомогою електронних засобів навчання” (РК № 0113U002382) і безпосередньо пов'язане з „Концепцією реформування і розвитку аграрної освіти та науки”, указом Міністерства аграрної політики України „Про розвиток системи аграрної освіти та вдосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу” та з національними програмами „Природа і людина”, „Природа і культура”, „Природа, наука і техніка”, „Природа і суспільство”.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №9 від 30.03.2006 р.) і узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №6 від 19.06.2007 р.).

Мета дослідження – визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-методичні умови формування екологічної культури студентів аграрного університету засобами дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців сільського господарства.

Предмет дослідження – організаційно-методичні умови формування екологічної культури студентів аграрного університету з використанням засобів дистанційного навчання.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на тому, що ефективність формування екологічної культури студентів аграрного університету засобами дистанційного навчання підвищиться за дотримання таких організаційно-методичних умов: створення екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру дистанційного навчання для забезпечення мотивації студентів до неперервної екологічної освіти; екологізація змісту спеціальних дисциплін засобами дистанційного навчання; упровадження засобів дистанційного навчання в різноманітні форми занять на екологічну тематику та створення електронного навчально-методичного комплексу для дистанційної екологічної підготовки).

Для досягнення мети й перевірки гіпотези були поставлені такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ у науковій літературі та педагогічній практиці.
2. З'ясувати суть і структуру екологічної культури, уточнити критерії, показники та рівні її сформованості в майбутніх аграріів.
3. Визначити та обґрунтувати організаційно-методичні умови та розробити модель формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ засобами дистанційного навчання.
4. За допомогою відповідних діагностичних методик перевірити ефективність запропонованих організаційно-методичних умов формування екологічної культури майбутніх аграріів.

Теоретико-методологічною основою дослідження є результати наукових досліджень щодо:

- особливостей професійної освіти в умовах інформатизації (В. Безпалько, В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Згуровський, А. Коломієць, Н. Морзе, Н.Ничкало, О. Шестопалюк та ін.) та організації дистанційного навчання (Л.Ареф'єва, А. Гагарін, О. Кубай, В. Кухаренко, О. Спірін, П. Стефаненко, В. Сусіденко, Д. Чернілевський, Б. Шуневич та ін.);
- професійної підготовки майбутніх аграріів (Л. Білан, М. Волошин, О. Джеджула, В. Дуганець, О. Левчук, Н. Магура, Л. Сподін та ін.);
- здійснення екологічного навчання та виховання у ВНЗ (Г. Білецька, Л. Білик, Л. Лук'янова, О. Плахотнік, Г. Пустовіт, Г. Тарасенко, О. Федоренко, Н. Фоміна, М. Хоменко та ін.).

Відповідно до мети та завдань застосовувались такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз філософської, психологічної, педагогічної, фахово-наукової та методичної літератури з метою визначення суті основних понять дослідження; аналіз навчальних планів і програм для з'ясування стану екологічної підготовки майбутніх аграріів; моделювання організації екологічної підготовки майбутніх аграріів з використанням засобів дистанційного навчання; *емпіричні*: спостереження, бесіда, тестування, інтерв'ювання для визначення рівнів екологічної культури студентів, педагогічний експеримент з метою впровадження в практику

ВНЗ теоретично обґрунтованих організаційно-методичних умов, математичні методи оброблення результатів дослідження для підтвердження їх вірогідності.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилось на базі Вінницького національного аграрного університету (ВНАУ), Одеського державного аграрного університету, Уманського національного університету садівництва, Подільського державного аграрно-технічного університету. Експериментом було охоплено 337 студентів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* визначено організаційно-методичні умови та запропоновано модель формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ засобами дистанційного навчання (створення в аграрному ВНЗ екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру дистанційного навчання для забезпечення мотивації студентів до неперервної екологічної освіти; екологізація змісту спеціальних дисциплін засобами дистанційного навчання, упровадження елементів дистанційного навчання в різні форми занять на екологічну тематику та створення електронного навчально-методичного комплексу для дистанційної екологічної підготовки); розкриті можливості засобів дистанційного навчання для ефективного формування екологічної культури майбутніх аграріїв;
- *доповнено й конкретизовано* сучасні концепції екологічної освіти; *уточнено* критерії, показники та рівні екологічної культури майбутніх фахівців АПК;
- *подальшого розвитку дістали* напрями формування екологічної культури майбутніх фахівців з урахуванням специфіки їхньої професійної діяльності та діагностичний інструментарій для визначення сформованості в них екологічної культури.

Практична значущість дослідження визначається використанням його результатів у практичній діяльності аграрних ВНЗ і в процесі екологічної освіти фахівців різних спеціальностей. Створено WEB-портал на екологічну тематику для підвищення екологічної культури майбутніх аграріїв. Видано навчальний посібник „Загальна екологія”, підібрані дидактичні матеріали для екологізації змісту фахових дисциплін. Розроблено діагностичну методику визначення рівнів екологічної культури майбутніх аграріїв.

Результати дослідження **впроваджено** в педагогічний процес аграрних ВНЗ, що підтверджено довідками Вінницького національного аграрного університету (довідка №12-2486 від 20.12.2012 р.); Одеського державного аграрного університету (довідка № 01-19/01-1356 від 28.09.2012 р.); Уманського національного університету садівництва (довідка № 20-06/1090 від 26.11.2012 р.); Подільського державного аграрно-технічного університету (довідка № 71-04-572 від 27.11.2012 р.).

Особистий внесок дисертанта в працях, написаних у співавторстві з В. Глуханюком і Н. Тверезовською, О. Коваленко полягає в тому, що автору належать ідеї та основні положення щодо організації навчання та формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ саме засобами дистанційного навчання. У навчальному посібнику, написаному в співавторстві з Г. Кравчук, автору належать I і III розділи.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні результати дослідження були представлені у вигляді доповідей і тез на конференціях різних рівнів, зокрема:

- міжнародних науково-практичних конференціях: „Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи” (Масандра, 2007); „Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Вінниця, 2008, 2010, 2012); „Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах” (Вінниця, 2009); „Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців” (Львів, 2011); „Україна і світ : гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес” (Харків, 2012); „Perspektywy rozwoju nauki”(Gdańsk, 2012).
- Всеукраїнських науково-практичних: „Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України” (Хмельницький, 2009); „Дидактичні умови загальноосвітньої підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів” (Львів, 2010).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 14 наукових праць (9 одноосібних), з яких 8 статей у фахових виданнях, 1 стаття – у зарубіжному виданні; 4 статті в збірниках матеріалів конференцій, 1 навчальний посібник.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який містить 228 назв, з них 33 іноземною мовою, 8 додатків на 18 сторінках. У роботі містяться 16 рисунків на 8 сторінках, 4 таблиці на 4 сторінках. Основний зміст дисертації викладено на 187 сторінках тексту, загальний обсяг дисертації – 226 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено мету, висунуто гіпотезу; сформульовано завдання, окреслено об’єкт, предмет, методи, методологічну й теоретичну основи дослідження; визначено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведені відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження; представлено структуру дисертації.

У першому розділі – „**Теоретико-методологічні основи екологічної культури студентів аграрних університетів**” – здійснено аналіз екологічних проблем сільськогосподарської галузі й окреслено в зв’язку з цим нові цілі професійної підготовки аграріїв, визначено принципи та основні напрями реалізації екологічної освіти та виховання в аграрних ВНЗ, з’ясовано суть екологічної культури особистості та форми й методи її формування в студентів. Екологічна культура розглядається як складова професійної культури фахівців агрономічного профілю. Вивчення стану використання засобів ДН у професійній освіті дозволило зробити висновок, що ці засоби цілком придатні для формування екологічної культури майбутніх аграріїв.

Аналіз і оцінювання сучасного стану еколого-економічної безпеки розвитку сільськогосподарських підприємств в екологічному, економічному та соціальному аспектах показують, що в АПК є певні проблеми, вирішувати які необхідно комплексно й негайно, оскільки від цього залежить добробут, здоров’я людей, збереження природного різноманіття та потенціалу, економічний розвиток країни,

агроекономічний імідж регіону, вихід на світові ринки продовольства й світове визнання України як розвиненої європейської держави.

Екологічна культура включає екологічні знання, екологічне мислення, екологічно виправдану поведінку, культуру відчуттів; вона є частиною загальної культури людини і виявляється в усьому її духовному житті і вчинках. Нагальна необхідність подолання екологічної кризи та зменшення її негативних наслідків, з одного боку, а з іншого – суспільна потреба у формуванні екологічно орієнтованої та економічно доцільної системи агрономічного господарювання зумовлюють актуальність удосконалення професійної підготовки аграріїв шляхом формування в них екологічної культури.

Екологічна культура студентів аграрних ВНЗ – це інтегроване особистісне утворення, що включає екологічну освіченість, екологічну свідомість, екологічну діяльність. Серед організаційних основ формування екологічної культури майбутніх аграріїв визначальне місце належить створенню неперервної системи екологічної освіти, проведенню наукових досліджень у галузі екологічної освіти та інформації, комплексного екологічного оцінювання наслідків впливу навколишнього середовища на здоров'я населення, створенню інформаційної системи щодо висвітлення питань стану довкілля, налагодженню співробітництва з центрами екологічної освіти й інформації різних регіонів України та інших країн. Розв'язати ці проблеми покликані засоби дистанційного навчання (традиційні та аудіовізуальні посібники; електронні навчальні матеріали (електронні підручники та посібники); комп'ютерні програми навчального призначення, які на нинішньому етапі розвитку суспільства вже є складовою навчального процесу у ВНЗ.

Ураховуючи, що значну частину навчального часу студент займається самостійно, теоретичний і практичний інтерес представляє забезпечення стабільного й ефективного зв'язку „педагог – студент” за допомогою засобів ДН. Дистанційне навчання зорієнтоване на впровадження в навчальний процес нетрадиційних моделей навчання, що передбачають проведення інтерактивного тренінгу, телеконференцій, роботу студентів з інформаційними полями з різних банків знань, проектні й дослідницькі роботи та інші види діяльності.

Аналіз теорії і практики використання в різних ВНЗ засобів дистанційного навчання показав, що вони мають такі переваги:

- надають повний спектр освітніх послуг високої якості;
- забезпечують підтримку в досягненні високих результатів навчання;
- підтримують пізнавальний інтерес студентів;
- відкривають нові горизонти в роботі викладачів;
- дозволяють ВНЗ працювати зі значною кількістю студентів одночасно без залучення додаткового аудиторного фонду;
- сприяють своєчасному поширенню навчальних матеріалів шляхом надання доступу до єдиного навчального ресурсу, що дозволяє ВНЗ використовувати швидко оновлюваний контент і зменшити використання паперових посібників;
- гарантують своєчасне оновлення навчальної системи відповідно до вимог законодавства, внутрішніх потреб ВНЗ, навчальних програм тощо.

Незважаючи на швидке розповсюдження дистанційного навчання в професійній освіті, залишаються недостатньо вивченими можливості засобів ДН у формуванні екологічної культури майбутніх аграріїв.

У другому розділі – „**Організаційно-методичні умови формування екологічної культури студентів засобами дистанційного навчання**” – обґрунтовані організаційно-методичні умови та запропонована модель формування екологічної культури майбутніх аграріїв засобами дистанційного навчання.

Для майбутнього аграрія особливої уваги заслуговує розгляд проблем моральної відповідальності за стан навколишнього середовища, усвідомлення самоцінності й естетичної цінності природи. Тому характерною ознакою екологічної освіти є її спрямування на формування свідомого ставлення до природи шляхом розвитку екологічного мислення, екологічної свідомості. Проте, з огляду на недостатню ефективність традиційних методів упровадження екологічної інформації в навчальні курси ВНЗ сільськогосподарського профілю, потрібні принципово нові підходи, котрі сприятимуть формуванню екологічної культури в майбутніх фахівців, що створить у майбутньому можливості подолання екологічних негараздів.

Таке завдання передбачає розроблення нових стратегій у системі професійної підготовки аграріїв, а саме:

- формування екологічного світогляду; одержання глибоких системних знань і уявлень про основи стійкого розвитку суспільства й природи;
- формування навичок усебічного вивчення проблем навколишнього середовища, комплексного підходу до розв'язання екологічних завдань на основі міждисциплінарних знань з різних галузей сучасної екологічної науки;
- всебічного розвитку особистості, включаючи її пізнавальні, творчі та емоційні здібності;
- розвитку активності студентів у галузі охорони навколишнього середовища.

В умовах інформаційного суспільства головною в освіті є інформаційна парадигма. Проте концепція інформатизації освіти не врятує людство від екологічної кризи. На основі інформатизації необхідно формувати у фахівців нове екологічне мислення, високий рівень екологічної культури, здатність до неперервної екологічної освіти. Насамперед це стосується аграріїв, чия діяльність безпосередньо пов'язана з природними ресурсами.

Розробляючи зміст екологічної освіти і напрями формування екологічної культури, ми наголошуємо на необхідності розвитку системи неперервної екологічної освіти засобами ДН. Дистанційне навчання розглядаємо як складову загальної системи екологічної освіти, усвідомлюючи, що найважливішими завданнями є передбачення й теоретичне осмислення етапу педагогічного проектування навчальної діяльності, її змістової та педагогічної (у плані педагогічних технологій, методів, форм навчання) складових. Такий підхід забезпечить різносторонню екологічну інформованість фахівця, його усвідомлену природозбережувальну поведінку, ухвалення адекватних управлінських рішень, грамотну господарську діяльність, розвиток екологічної культури впродовж усього періоду його професійної діяльності.

Реалізація екологічної освіти в аграрних ВНЗ означає:

- формування систематичних знань у галузі екології, досягнення розуміння студентами необхідності застосування безпечних ресурсо-зберезувальних технологій;
- формування потреби в пошуку шляхів раціонального природокористування й екологічно безпечної діяльності;
- розвиток естетичного почуття і культури виробництва на робочому місці, залучення студентів і викладачів до природоохоронної діяльності відповідно до професійної спеціалізації.

Організуючи екологічну освіту в аграрних ВНЗ, дотримувались таких основних принципів:

- 1) гуманізація та гуманітаризація навчального процесу, що забезпечує формування цілісного світогляду та ціннісних орієнтацій;
- 2) міждисциплінарна єдність екологічних знань, що дозволяє формування екологічної культури студентів під час вивчення різних дисциплін;
- 3) системність, синергетичність і неперервність, що передбачає вивчення природи як складноорганізованої системи, котра саморозвивається й потребує постійного дослідження та підтримки її стану;
- 4) взаємозв'язок глобального та національного, що допомагає зрозуміти глобальність екологічної кризи і вплив на неї господарської діяльності кожної країни.

Гуманізація та гуманітаризація професійної підготовки передбачає формування в майбутніх аграріїв особливої форми ставлення людини до навколишнього світу, прояв гуманного ставлення до природи. Дотримання принципу міждисциплінарності єдності знань забезпечує формування інтегрованої системи екологічних знань. Принципи системності, синергетичності й неперервності дозволяють вивчати природу як складноорганізовану систему, що постійно саморозвивається, а людину як її підсистему. Необхідність дотримання принципу взаємозв'язку глобального та національного зумовлена глобальністю екологічної кризи і взаємовпливами сільськогосподарської діяльності усіх країн.

Оскільки екологічна культура аграрія – це складне особистісне утворення, що містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти, які в своїй інтегрованій єдності впливають на ціннісно-мотиваційну, інтелектуальну та діяльнісно-практичну сфери особистості та забезпечують її здатність до екологічно виваженої професійної діяльності та природовідповідної поведінки, то основними організаційно-методичними умовами формування екологічної культури визначаємо такі:

1. Створення в аграрному ВНЗ екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру ДН для мотивації студентів до неперервної екологічної освіти.
2. Екологізація змісту спеціальних дисциплін засобами Інтернет-технологій.
3. Упровадження елементів ДН у різні форми занять на екологічну тематику та створення електронного навчально-методичного комплексу (ЕНМК) для дистанційної екологічної підготовки.

Визначені принципи й організаційно-методичні умови покладено в основу моделі формування екологічної культури студентів аграрного ВНЗ засобами дистанційного навчання (рис.1).

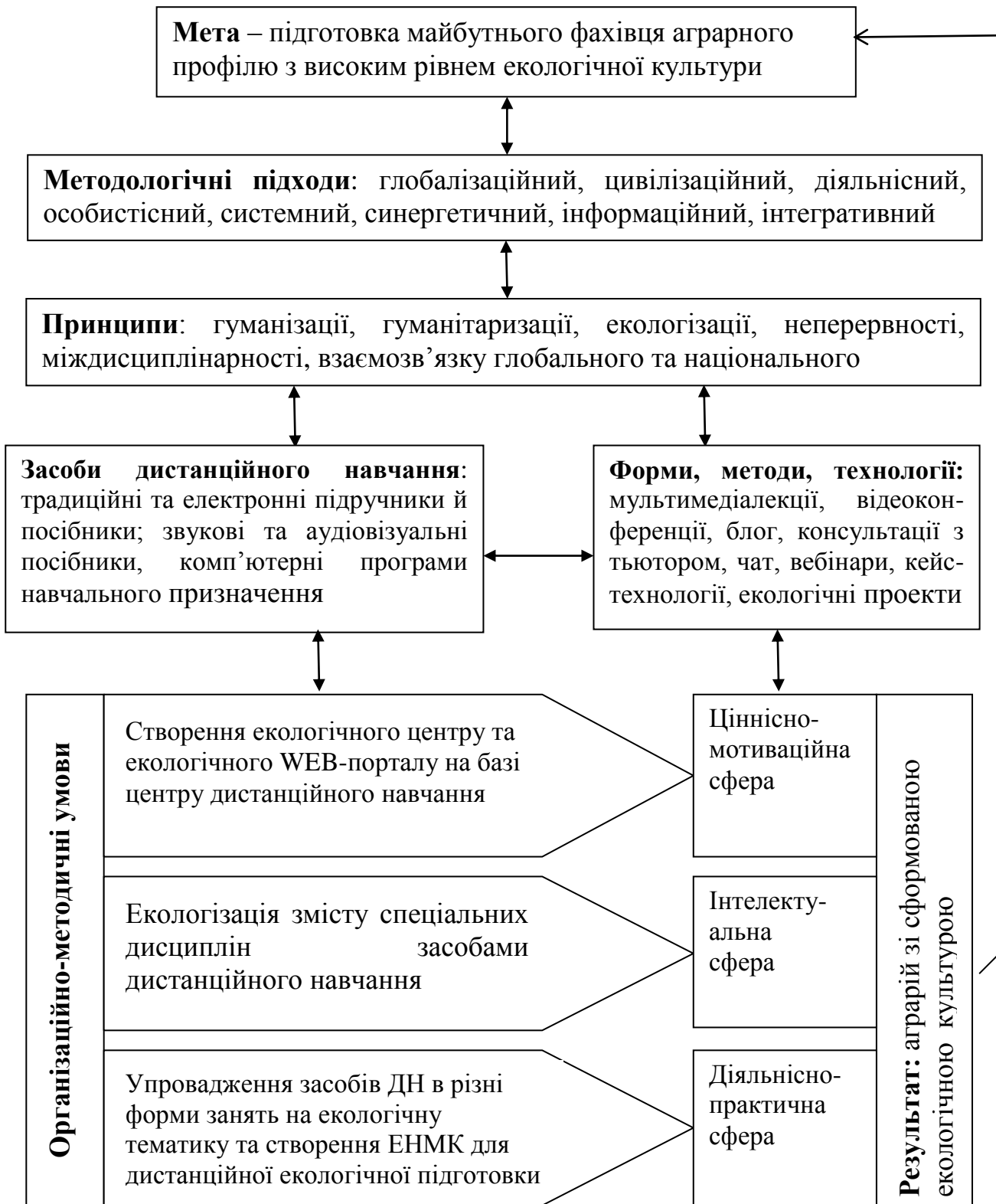


Рис. 1. Модель формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ засобами дистанційного навчання

Формувати мотивацію студентів до вивчення екологічних проблем найдоцільніше на міждисциплінарній основі шляхом інтеграції екології в різні навчальні дисципліни, кожна з яких розкриває відповідний аспект екологічних проблем або шляхом створення спеціальних курсів, предметів, гуртків, центрів. У Вінницькому національному аграрному університеті з цією метою створено Екологічний центр (ЕЦ).

Основними *функціями екологічного центру* визначені такі:

1. Освітня – формувати в майбутніх аграріїв знання в галузі екології, розвивати загальнокультурну й професійну екологічну компетентність.
2. Розвивальна:
 - формувати особистісну сферу студентів, педагогів; сприяти накопиченню позитивного досвіду в галузі природоохоронної діяльності;
 - розвивати екологічний світогляд студентів і викладачів;
 - удосконалювати екологічну культуру всіх учасників освітнього процесу;
 - розвивати переконання в можливості вирішення екологічних проблем.
3. Виховна – виховання потреби поведінки й професійної діяльності, спрямованих на дотримання здорового способу життя та поліпшення якості навколишнього середовища; усвідомлення та осмислення універсальної цінності екологічних зв'язків, загальних для людського суспільства й природного середовища; формування інтересу до екології як науки; виховання потреби продовжити освіту в природничо-науковому напрямі.
4. Діяльнісна – формування і розвиток екологічно доцільної поведінки в природі.
5. Організаційна – координація студентського екологічного руху та забезпечення зв'язків із засобами масової інформації, координація обміну ідеями та інформацією про досвід роботи з іншими ВНЗ.

Ці функції реалізовувалися з використанням засобів ДН. У нашій практиці ДН організовується на основі використання сукупності засобів надання навчального матеріалу студенту; засобів контролю успішності студента; засобів консультації студента програмою-викладачем; засобів інтерактивної співпраці викладача та студента; засобів доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок.

Для здійснення технічної підтримки освітнього й виховного процесів в аграрному університеті створено центр ДН у вигляді обладнаного комп'ютерного класу, сервер якого є одночасно сервером електронної пошти, Web-сервером навчального призначення і Chat-сервером. На сервері навчального призначення розташовані навчальні програми й матеріали з дисциплін. Chat-сервер призначено для проведення консультацій з викладачами у режимі реального часу. Основними напрямками діяльності центру ДН щодо екологічної освіти майбутніх аграріїв є такі:

- забезпечення дистанційної освіти з питань розвитку та збереження навколишнього середовища;
- формування активної громадянської позиції в питаннях екології та охорони природи;
- аналіз достовірності відомостей і обґрунтованості аналітичних оглядів і прогнозів екологічного змісту, що пропонуються в мережі Інтернет.

Ефективними в процесі формування екологічної культури студентів, як показали наші дослідження, є різноманітні форми навчання, наприклад: самостійна підготовка екологічної інформації для ознайомлення з досягненнями вітчизняної і світової науки в галузі екології; написання рефератів та науково-дослідницьких робіт, що сприяють розвитку екологічного мислення студентів, розкривають їхнє бачення шляхів розв'язання екологічних проблем. Темами рефератів були, наприклад, такі: „Екологія і харчування”, „Альтернативне рослинництво в охороні довкілля”, „Екологічні проблеми ґрунтів” тощо.

У підготовці майбутніх аграріїв були створені можливості для роботи з екологічною інформацією. Найкращим ресурсом такої інформації є екологічний сайт або сукупність таких сайтів – екологічний WEB-портал. До участі в створенні екологічного WEB-сайту були залучені всі студенти експериментальних груп. Діяльність організовувалася на основі застосування проектної технології. Під час створення сайту були використані програми MicrosoftPowerPoint, MicrosoftWord, AdobePhotoshop, AdobeImageReady, ABBYYFineReader, MacromediaFlash, MacromediaDreamweaver, GIFAnimator. Мета проекту „Екологічний WEB-сайт” – створення гнучкої, відкритої системи, що розвивається та може забезпечити умови формування в майбутніх аграріїв екологічної культури, виховання та розвитку фахівців, здатних розуміти екологічні проблеми та їх розв'язувати.

Проведений нами детальний аналіз навчальних програм показав, що в змісті кожної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки є можливості для висвітлення екологічних аспектів. Комп'ютерні комунікації дозволяють одержати доступ до необмежених масивів інформації, що зберігаються в централізованих базах даних. Це, в свою чергу, надає можливість викладачам максимально повно використовувати наявний запас знань з тієї чи іншої проблеми, оперативно реагуючи на сучасні екологічні проблеми та досягнення науки. В системі аграрної освіти працює електронна бібліотека, якою можуть користуватися не лише науково-педагогічні працівники та студенти аграрних ВНЗ, а й усі бажаючі користувачі Інтернету. Вони можуть також одержати диск з електронною версією видання, замовивши його в Інтернет-магазині Науково-методичного центру аграрної освіти.

В організації вивчення теоретичного матеріалу, крім традиційних лекцій, можна використати інноваційні форми проведення лекцій, наприклад: відеолекції та мультимедіалекції. Мультимедіалекції дозволяють представити теоретичний матеріал екологічного спрямування в різних формах (у вигляді тексту, графіки, звуку, анімації, відео). Завдяки технологіям, що лежать в основі побудови мультимедіалекцій, студенти можуть вивчати екологічний матеріал за обраною ними самими освітньою траєкторією, що відповідає психофізіологічним особливостям сприйняття, поставленим цілям і потребам. Наочність інформації забезпечується включенням у зміст мультимедіа-лекції ілюстрацій, динамічних моделей, звукових і відеофрагментів, що дозволяє задіяти різні канали сприйняття інформації і тим самим поліпшити її розуміння та запам'ятовування.

Значна частина семінарів може бути проведена з використанням on-line технологій: Chat, AudioConferencing, InternetVideoConferencing. Мережне спілкування в цих випадках організовується викладачами ВНЗ в режимі on-line або

викладачами-консультантами (тьюторами). Для проведення спеціалізованих (наукових) мережних семінарів ефективним є залучення провідних науковців у відповідних предметних галузях. Інформаційні технології надають можливості розширення кола фахівців, які забезпечують супровід навчально-пізнавальної та науково-дослідної діяльності студентів.

Екологізації підлягали не лише теоретичні знання, а й практично-дослідна діяльність майбутніх аграріїв. Удосконалення навичок роботи викладачів і студентів з використання засобів ДН дозволяє організувати не лише самостійну пізнавальну діяльність студентів, оперативну й систематичну взаємодію з викладачем, а й групову науково-дослідну роботу за методом навчання в співпраці, використовувати проблемні, пошукові методи з перенесенням акцентів із репродуктивних на творчо-пізнавальні методи навчальної діяльності.

Особливу складність в екологічній підготовці майбутнього аграрія становить те, що вивчення екологічних проблем потребує інтеграції в процес навчання гнучкої адаптивної системи презентації навчального матеріалу з різних дисциплін, інтерактивної взаємодії „викладач-студент” у процесі формування знань і навичок, постійного контролю за їхнім засвоєнням і закріпленням. Забезпечити інтегрований підхід в екологічній підготовці майбутнього аграрія, на нашу думку, оптимально шляхом створення комплексу інтегрованих електронних навчально-методичних матеріалів (ЕНМК).

У Вінницькому національному аграрному університеті функціонує єдина система забезпечення навчально-методичними матеріалами. Вона реалізується через розроблення викладачами ЕНМК, до складу яких входять: навчальні програми дисциплін, методичні рекомендації з вивчення дисциплін, підручники й навчальні посібники, авторські курси лекцій, збірки ситуаційних завдань і вправ, тести, лабораторні практикуми, методики і педагогічні сценарії проведення занять, наочні дидактичні матеріали, дайджест, хрестоматія, збірники статей і ін.

На базі розроблених навчально-методичних матеріалів за допомогою інформаційно-освітньої оболонки WEB-СТ розробляються мережні електронні навчальні курси, що розміщуються на сервері Університету. Щороку затверджується типовий комплект навчально-методичних матеріалів, що визначає склад основних елементів, обов'язкових для використання в навчальному процесі з кожної дисципліни. У структуру мережного електронного навчального курсу, окрім навчально-методичних матеріалів і програмного забезпечення (для імітаційного моделювання змісту предметної галузі й умов майбутньої професійної діяльності, що використовується в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств і ін.) та банку тестових завдань, входять ще й засоби комунікації (електронна пошта, дошка оголошень, форум, чат). Доступ до мережних і електронних навчальних матеріалів здійснюється за індивідуальним паролем. Кожному студенту надається електронна пошта і дисковий простір у мережі. Все інформаційне й технологічне середовище об'єднується в єдиний інформаційний портал Вінницького національного аграрного університету.

Інтегрована бібліотечна інформаційна система надає вільний доступ студентам, викладачам і науковим співробітникам до фондів електронних

матеріалів, що включають спільний електронний каталог бібліотеки ВНАУ, електронні каталоги наукових праць (дисертації і автореферати дисертацій) і навчально-методичних матеріалів (повнотекстові документи, зокрема Інтернет-документи), що використовуються в навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету. Електронні каталоги забезпечують доступ до бібліографічних описів джерел інформації, розміщених у фондах бібліотеки.

Створення в аграрному ВНЗ екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру ДН сприяло зацікавленості майбутніх аграріїв екологічними проблемами, підвищенню пізнавальної активності під час вивчення екологічних тем, підсиленню мотивації студентів до неперервної екологічної освіти.

Екологізація професійної підготовки майбутніх аграріїв засобами ДН, як показали наші спостереження, забезпечує системність, стійкість і гнучкість всієї освітньої системи в аграрному ВНЗ. Теоретичне вивчення та практичне дослідження позитивних і негативних прикладів природокористування, підсилене можливостями засобів ДН, формує в студентів-аграріїв гуманне ставлення до природи, власну діяльну позицію. Запропонований підхід дозволяє частково вирішити проблеми екологічної освіти та виховання студентів аграрних ВНЗ; забезпечити високий ступінь їх ерудованості, компетентності та підготовленості до розв'язання питань охорони довкілля; підвищити рівень екологічної свідомості; формувати екологічну грамотність майбутніх фахівців і вміння визначати основні джерела забруднення, проводити постійний контроль основних параметрів забруднювачів, аналізувати динаміку їх змін, розробляти та реалізовувати програми й заходи запобіжного змісту й характеру.

У третьому розділі – **„Перевірка ефективності організаційно-методичних умов формування екологічної культури майбутніх аграріїв”** – описано організацію й етапи проведення експерименту, представлено та проаналізовано його результати.

На початку дослідження було з'ясовано, що переважна більшість (64,2%) викладачів дисциплін циклу професійно-практичної підготовки усвідомлює відповідальність аграрія за екологію довкілля, проте далеко не всі з них (лише 37,4%) пов'язують вирішення екологічних проблем з реалізацією змісту своїх дисциплін. Позитивним є те, що всі 100 % викладачів вказують на необхідність формування у випускників аграрного ВНЗ високого рівня екологічної культури.

Констатувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на визначення початкового рівня сформованості екологічної культури студентів. Розв'язання цього завдання здійснювалося відповідно до розроблених рівнів і критеріїв і із залученням методик, що дозволяють продіагностувати сформованість кожного елементу екологічної культури окремо. До компонентів екологічної культури були віднесені: екологічна освіченість (знання), екологічна свідомість, екологічна діяльність.

Для діагностики засвоєння екологічних знань застосовувалися контрольні завдання, розроблені на основі змісту навчальних дисциплін. Вони мали різноманітний характер і включали запитання та завдання відповідно до змісту

різних фахових дисциплін. Об'єктом уваги виступали також екологічні вміння, як принципово важливий компонент професійної компетентності аграрія.

До участі в експерименті залучено 166 студентів контрольних груп (КГ) і 171 студент з експериментальних груп (ЕГ). Завданням експерименту було формування екологічної культури майбутніх аграріїв, у навчальних планах професійної підготовки яких не передбачено вивчення екології як навчальної дисципліни.

Розподіл студентів за рівнями екологічної культури до і після експерименту представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості екологічної культури студентів
(до і після експерименту)

Рівні	КГ (%)		ЕГ (%)	
	до	після	до	після
Низький рівень (1) – 0-30 балів	20,2	16,1	21,5	5,1
Рівень нижче середнього (2) – 31-60 балів	37,4	25,2	39,1	18,4
Середній рівень (3) – 61-90 балів	35,1	39,1	33,1	40,5
Рівень вище середнього (4) – 91-120 балів	7,3	15,6	6,3	20,2
Високий рівень (5) – 121-150 балів	0,0	4,0	0,0	15,8

Кількість студентів, які наприкінці експериментальної роботи мають середній, вище середнього та високий рівні екологічної культури збільшилась на 16,3% у контрольних групах і на 37,1% – в експериментальних групах. Отже, в експериментальних групах якісні зміни є суттєвішими. Одержані результати вказують на те, що організаційно-методичні умови формування екологічної культури студентів засобами дистанційного навчання дають значний дидактичний і виховний ефект. Отже, мети досягнуто, завдання виконані.

ВИСНОВКИ

1. У педагогічній теорії та практиці в світлі глобалізації екологічних проблем особливо затребуваними є пошуки шляхів ефективного формування екологічної культури аграрників, професійна діяльність яких значною мірою впливає на екологічну ситуацію в країні. Аналіз стану досліджуваної проблеми показує, що, незважаючи на численні публікації, вона не вирішена ні теоретично, ні практично. Не досить повно використані можливості засобів дистанційного навчання у формуванні екологічної культури аграрників, у той час як формування екологічної культури засобами дистанційного навчання – це оптимальна форма екологічного виховання майбутніх аграріїв.

2. Екологічна культура є невід'ємним компонентом професійної культури фахівця аграрної галузі і є цілісним особистісним новоутворенням, що має соціальну значущість. Суть поняття екологічна культура студента аграрного ВНЗ розкривається у взаємозв'язку і взаємозумовленості її компонентів, що включають екологічну свідомість, екологічні знання, екологічну діяльність і ціннісне ставлення до природи, що свідчать про спрямованість особистості майбутнього аграрія на: придбання екологічних знань, умінь, навичок; вироблення екологічних уявлень,

перетворення їх у переконання, установки, підвищення екологічної відповідальності; розвиток етичного ставлення та любові до природи; участь в екологічній діяльності, здійснення екологічних вчинків і, в цілому, спрямованість на екологічну поведінку та природовідповідну професійну діяльність.

3. Успішному формуванню екологічної культури студентів аграрних ВНЗ сприяють організаційно-методичні умови, у визначенні й обґрунтуванні яких враховані чинники, що впливають на цей процес (створення в аграрному ВНЗ екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру дистанційного навчання для забезпечення мотивації студентів до неперервної екологічної освіти; екологізація змісту спеціальних дисциплін засобами дистанційного навчання, упровадження елементів дистанційного навчання в різні форми занять на екологічну тематику та створення електронного навчально-методичного комплексу для дистанційної екологічної підготовки). За дотримання таких умов уся організація навчально-виховного процесу спрямовується на використання майбутніми аграріями одержаних екологічних знань у конкретній еколого-орієнтованій практичній діяльності.

Запропонована в дослідженні модель формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ передбачає застосування в професійній освіті глобалізаційного, цивілізаційного, діяльнісного, особистісного, системного, синергетичного, інформаційного та інтегративного підходів з дотриманням принципів гуманізації, гуманітаризації, екологізації, неперервності освіти, міждисциплінарності, взаємозв'язку глобального та національного.

Основними засобами дистанційного навчання, що використовувались під час експерименту, були: традиційні та електронні підручники й посібники, звукові та аудіовізуальні посібники, комп'ютерні програми навчального призначення, а також засоби контролю знань студентів і засоби забезпечення зв'язку між викладачами й студентами. Ефективними у формуванні екологічної культури студентів аграрних ВНЗ виявились відеолекції, відеоконференції, консультації з тьюторами, блоги, чати, вебінари, робота майбутніх аграріїв над виконанням екологічних проектів.

4. Досвід застосування засобів дистанційного навчання в підготовці майбутніх аграріїв показав, що вони дозволяють:

- здійснювати творче, прикладне навчання, використовуючи при цьому все різноманіття методів і форм самостійної пізнавальної і практичної творчої діяльності студента;
- організувати оперативну консультаційну допомогу з екологічних питань широкому колу студентів;
- реалізувати мережу додаткового професійного навчання і спілкування;
- оперативно обмінюватися інформацією, ідеями, планами з навчальних питань, розширюючи таким чином світогляд і підвищуючи еколого-культурний рівень студентів;
- формувати комунікативні навички, культуру спілкування, що припускає уміння коротко й чітко формулювати власні думки, терпимо ставитись до думки партнерів, уміння вести дискусію, аргументовано доводити свою точку зору, слухати і поважати думку партнера;

- розвивати вміння здобувати інформацію з різноманітних джерел, обробляти її за допомогою сучасних ІКТ, зберігати й передавати на далекі відстані;

- сприяти культурному, професійному та екологічному розвитку студентів на основі залучення до найширшої інформації культурного, професійного та екологічного плану.

Результати дослідження вказують на підвищення рівня сформованості екологічної культури аграріїв. Так, у контрольних групах частка студентів, які досягли високого та вище середнього рівня екологічної культури, становить 19,6%, а в експериментальних – 36,0%, причому порівняно з початком навчання у ВНЗ відбувся приріст цих показників на 12,3% і на 29,7% відповідно. Ці числа вказують на ефективність запропонованих у дослідженні організаційно-методичних умов, а обчислення критерію Стьюдента підтвердило, що така розбіжність не випадкова, а зумовлена застосуванням експериментально-дослідної методики. Все це дозволяє говорити про підтвердження гіпотези й досягнення поставленої мети.

Проведене дослідження торкнулося лише одного з напрямів розв'язання проблеми формування екологічної культури майбутніх аграріїв (використання засобів ДН) і передбачає, що дослідження цієї проблеми може здійснюватись в інших напрямках. Подальшого вивчення потребують проблеми змістового наповнення спеціальних дисциплін навчальними матеріалами стосовно сучасних екологічних проблем, залучення студентів до міжнародних студентських екологічних веб-проектів, організація науково-дослідної роботи екологічного спрямування тощо.

Список опублікованих праць автора за темою дисертації

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дослідження:

1. Роздоба В.В. Якість освітніх послуг у процесі дистанційного навчання: за і проти /Роздоба В.В., Тверезовська Н.Т. // Освітнянські обрії : реалії та перспективи : Збірник наукових праць. – К.: ПІТО, 2007. – № 1 (1). – С.422-424.
2. Роздоба В.В. Застосування інноваційно-комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі дистанційної освіти /Роздоба В.В., Тверезовська Н.Т. // Освітнянські обрії : реалії та перспективи : Збірник наукових праць. – 2007. – № 2. – С.127-136.
3. Гуцол В.В. Впровадження інноваційних технологій у вищі навчальні заклади / Гуцол В.В. // Збірник наукових праць Вінницького державного аграрного університету. – 2008. – Випуск 33. – С.305-311.
4. Гуцол В.В. Упровадження дистанційних технологій у вищі навчальні заклади / Гуцол В.В. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб.наук.пр. – Випуск 20 / Редкол. : І.А.Зязюн та ін. – Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2008.– С.327-330.
5. Гуцол В.В. Екологічна підготовка майбутніх аграріїв як напрям екологізації аграрно промислового комплексу / В.В.Гуцол // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб.наук.пр. – Випуск 22 / Редкол. : І.А.Зязюн та ін. – Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2009. – С.297-303.

6. Гуцол В.В. Екологічна культура як складова професійної культури фахівців агрономічного профілю / Гуцол В.В. //Нові технології навчання: Збірник наукових праць. Духовно – моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Київ – Вінниця 2009. – Спеціальний випуск № 60. – С. 81-87.
7. Гуцол В.В. Суть екологічної культури особистості та методологічні підходи до її формування в студентів / В.В.Гуцол // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб.наук.пр. – Випуск 26 / Редкол. : І.А.Зязюн та ін. – Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2010. – С.233-239.
8. Гуцол В.В. Застосування Веб-квест технологій у сучасному інформаційному суспільстві / В.В. Гуцол // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб.наук.пр. – Випуск 30. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2012. – С.25-28.
9. Гуцол В.В. Застосування елементів дистанційного навчання у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету // Perspektywy rozwoju nauki. Zbiór raportów naukowych. (28.11.2012 - 30.11.2012).– Gdańsk: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2012. – str. 35-37.

Праці апробаційного характеру:

10. Глуханюк В.М. Проблеми екологічного виховання сучасної молоді / Віталій Глуханюк, Віталіна Гуцол // Дидактичні умови загальноосвітньої підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2010 р., м. Львів. – Львів, 2010. – С.45-48.
11. Гуцол В.В. Технології виховання екологічної культури в майбутніх аграріїв / В.В. Гуцол // Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю Незалежності України. – Львів, 2011. – С.82-83.
12. Гуцол В.В. Про необхідність виховання екологічної культури в майбутніх аграріїв / В.В. Гуцол // Україна і світ : гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : Тези доповідей Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів, 4-5 квітня 2012 р., м.Харків – С.212-213.
13. Гуцол В.В. Методика підвищення кваліфікації викладачів з використанням інноваційних технологій дистанційного навчання/ Гуцол В.В., Коваленко О.О. // Теорія та методика управління освітою. [Електронний ресурс]. –№ 5. – 2010. – Режим доступу <http://tme.umo.edu.ua/>.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Кравчук Г.І. Загальна екологія: Навчальний посібник / Кравчук Г.І., Гуцол В.В., Кравчук О.О. – Вінниця: ВНАУ, 2012. – 180 с.

Анотації

Гуцол В. В. Формування екологічної культури студентів аграрного університету засобами дистанційного навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2013.

У дисертації визначені організаційно-методичні умови формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ засобами дистанційного навчання (створення в аграрному ВНЗ екологічного центру та екологічного WEB-порталу на базі центру дистанційного навчання для мотивації студентів до неперервної екологічної освіти; екологізація змісту спеціальних дисциплін засобами Інтернет-технологій, упровадження елементів дистанційного навчання в різні форми занять на екологічну тематику та створення електронного навчально-методичного комплексу для дистанційної екологічної підготовки). Розкриті можливості засобів дистанційного навчання для ефективного формування екологічної культури майбутніх аграріїв. Доповнено й конкретизовано сучасні концепції екологічної освіти та виховання, уточнено критерії (екологічна освіченість, екологічна свідомість, екологічна діяльність), показники та рівні екологічної культури фахівців АПК. Подальшого розвитку дістали напрями формування екологічної культури майбутніх фахівців з урахуванням специфіки їхньої праці та діагностичний інструментарій для визначення сформованості екологічної культури майбутніх фахівців.

Ключові слова: аграрій, дистанційне навчання, екологічна криза, екологічна культура, професійна освіта.

Гуцол В. В. Формирование экологической культуры студентов аграрного университета средствами дистанционного обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2013.

В диссертации определены организационно-методические условия формирования экологической культуры студентов аграрных ВУЗов средствами дистанционного обучения (создание в аграрном ВУЗе экологического центра и экологического WEB-портала на базе центра дистанционного обучения для мотивации студентов к непрерывному экологическому образованию; экологизация содержания специальных дисциплин средствами Интернет-технологий, внедрение элементов дистанционного обучения в разные формы занятий на экологическую тематику и создание электронного учебно-методического комплекса для дистанционной экологической подготовки). Раскрыты возможности средств дистанционного обучения для эффективного формирования экологической культуры будущих аграрников. Дополнены и конкретизированы современные концепции экологического образования и воспитания, уточнены критерии (экологическая образованность, экологическое сознание, экологическая деятельность), показатели и уровни экологической культуры специалистов агропромышленного комплекса. Последующее развитие получили направления формирования экологической культуры будущих специалистов с учетом специфики их труда и диагностический инструментарий для определения сформированности экологической культуры будущих специалистов.

Доказано, что создание в аграрном ВУЗе экологического центра и экологического WEB-портала на базе центра ДО способствовало

заинтересованности будущих аграриев экологическими проблемами, повышению познавательной активности во время изучения экологических тем, усилению мотивации студентов к непрерывному экологическому образованию.

Показано, что экологизация профессиональной подготовки будущих аграриев средствами ДО обеспечивает системность, стойкость и гибкость всей образовательной системы в аграрном ВУЗе. Теоретическое изучение и практическое исследование позитивных и негативных примеров природопользования, усиленное возможностями средств ДО, формирует у студентов гуманное отношение к природе, собственную действенную позицию.

Среди организационных основ использования экологического образования и воспитания как неотъемлемого компонента учебно-воспитательного процесса в аграрном ВУЗе определяющее место принадлежит созданию непрерывной системы экологического образования, проведению научных исследований в отрасли экологического образования и информации, комплексного экологического оценивания последствий влияния окружающей среды на здоровье населения, созданию информационной системы относительно освещения вопросов состояния окружающей среды, налаживанию сотрудничества с центрами экологического образования и информации регионов Украины и других стран.

Решить эти проблемы могут помочь средства дистанционного обучения, которые на нынешнем этапе развития общества уже выступают необходимой составляющей высшего учебного заведения. Наблюдения показали, что эффективный образовательно-воспитательный процесс возможен лишь в случае активных действий будущего специалиста по освоению экологического материала. Стимулирование активности студента в современном учебном процессе с использованием методов дистанционного обучения предусматривает: оптимальное сочетание активных действий студента с автоматизированным управлением учебным процессом; развитие равноправного партнерства преподавателей и студентов в учебном процессе; развитие активности дистанционных групп.

Результаты исследования указывают на повышение уровня сформированности экологической культуры студентов-аграриев, которая доказывает эффективность обоснованных организационно-методических условий и позволяет говорить о подтверждении гипотезы и достижении поставленной цели. Сравнение числовых значений показателей до и после эксперимента показало, что уровень экологической культуры становится значительно выше в условиях специально организованной среды ее формирования средствами дистанционного обучения. Экологическая культура будущих аграриев формируется на базе логической переработки знаний по экологии, но представляет качественно новую степень, когда происходит превращение знаний в убеждение. Именно убеждения обуславливают установки студентов, их сознательное, ответственное отношение к природе. Высокая экологическая культура, в свою очередь, стимулирует познавательную активность личности, побуждает к овладению новыми экологическими знаниями и их использованию в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: аграрий, дистанционное обучение, экологический кризис, экологическая культура, профессиональное образование.

Hutsol V.V. Formation of ecological culture in students agrarian university by means of distance learning. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Vinnytsia, 2013.

This thesis presents certain organizationally methodical terms of forming of ecological culture in students of agrarian institutions of higher learning by means of distance learning (creation in agrarian institutions of ecological centre and ecological WEB portal on the base of distance learning centre for students' motivations to continuous ecological education; ecological maintenance of the special disciplines by means of Internet technologies, introduction of distance learning elements in different kinds of classes on ecological themes and creation of electronic methodological complex for distance learning preparations). The possibilities of distance learning for efficient formation of ecological culture of future agrarian are disclosed. Modern conceptions of ecological education are complemented and specified, criteria (ecological form, ecological consciousness, and ecological activity); indexes and levels of agrarians' ecological culture are clarified. Further development got directions of forming of ecological culture of future specialists taking into account the specific of their labour and diagnostic tool for determination of formed of ecological future specialists' ecological culture.

Key words: agrarian, distance teaching, ecological crisis, ecological culture, trade education.